

STORTINGET

Representantforslag 176 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentant Une Bastholm

Dokument 8:176 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Une Bastholm om nye virkemidler for utslippskutt i kommunene

Til Stortinget

Bakgrunn

Kommunene i hele Norge spiller en nøkkelrolle i omstillingen til et lavutslippssamfunn. Miljødirektoratet anslår at kommunene kan bidra til å redusere klimagassutslippene globalt med 13–26 millioner tonn årlig. Det tilsvarer 15–30 prosent av det samlede utslippet fra nordmenns forbruk og 25–50 prosent av utslippene fra norsk territorium.

Kommunene kan bidra særlig på tre måter: de kan kutte direkte utslipp innenfor kommunegrensene, for eksempel fra veitrafikk, fossil oppvarming, avfall og jordbruk. Dette vil bidra til oppfyllelsen av nasjonale klimamål. Videre kan de gjennom klimakrav og endret forbruk bidra til kutt utenfor kommunen og landet fra produksjon av mat, forbruksvarer og reiser. Endelig kan de gjennom innovative klimavennlige anskaffelser bidra til å utvikle nullutslippsteknologi som er viktig for Norge og verden.

Byene spiller en spesielt viktig rolle i dette arbeidet. Verdens byer står for 70 prosent i de totale klimagassutslippene. Samtidig gjøres det her store fremskritt. Både Oslo, Trondheim og Bergen har ambisiøse klimamål og egne klimabudsjetter. Oslo har blitt trukket frem som et internasjonalt klimaforbilde. Det grønne byrådet har som kanskje eneste by i verden satt et utslippsmål i tråd

med Paris-avtalen: utslippene skal reduseres med hele 95 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990-nivå.

Suksessoppskriften fra Oslo må nå kopieres og implementeres i byer og kommuner over hele landet, tilpasset lokale behov. Staten har et ansvar for å bidra til dette ved å fjerne barrierer, stille krav og styrke tilgjengelige ressurser. Forslagsstiller fremmer derfor dette forslaget for å styrke virkemidlene for utslippskutt i kommunene.

Tydeligere krav til klimakutt i kommunene

Kommunene er i dag pålagt å utarbeide planer for å redusere klimagassutslippene. Forskning viser at de fleste kommuner nå har en slik plan, men at det er stor forskjell på hvor mye kommunene gjør. Tydeligere forventninger og oppfølging ønskes og anbefales for å løfte den totale innsatsen.

For eksempel stilles det ingen krav til hvor mye utslippene skal kuttes eller hvilke utslipp som skal kuttes. Forslagsstiller mener det er viktig å tydeliggjøre dette, slik at det ikke bare lages planer som blir lagt i en skuff, men at planen faktisk bidrar til å realisere potensialet for utslippskutt. De nasjonale utslippene skal kuttes med 40 prosent innen 2030, og det er naturlig at alle kommuner bidrar til dette ved å redusere egne utslipp. Forslagsstiller mener at det nasjonale målet for 2030 må økes til 60 prosent innen 2030, og foreslår derfor i dette representantforslaget at kommunene skal pålegges å sette mål om minst 60 prosent klimakutt i kommunen innen 2030. Kommunene bør videre pålegges å rapportere på måloppnåelse på dette området.

For at planene skal brukes som aktive styringsdokumenter, er det viktig at utslippsbudsjetter og -regnskaper utarbeides og blir en del av budsjettprosessen i kommunen. De siste årene har bedre verktøy og bereg-

ningsnormer kommet på plass for dette formålet. Likevel er det behov for å styrke kompetansen. Det bør derfor opprettes en nasjonal ekspert- og støtteenhet for klimabudsjettering i fylker og kommuner, i tillegg til at flere klimarådgivere bør ansettes.

Utvid kommunenes myndighet til å kutte klimagassutslipp

Begrenset handlingsrom når det gjelder utslipp innenfor kommunegrensen, utgjør en barriere for klimagassreduksjoner. Kommuner som er ambisiøse på klimakutt, stanger ofte hodet i statlig regelverk som ikke er laget for å ta hensyn til mål om lavere utslipp og nullutslipp. Dette kan kalles klimatyver. Regjeringen bør gis i oppdrag å kartlegge og identifisere slike klimatyver for å sikre at regelverket bidrar til å nå mål om utslippskutt. Eksempler på dette er at kommunene i dag ikke kan opprette lavutslippssoner av hensyn til klima, og mangler hjemmel for å stille krav til energi- og materialbruk i områdereguleringer.

Øk kommunenes ressurser til å kutte klimagassutslipp

Mangel på kompetanse og kommunenes økonomiske situasjon er andre begrensninger for muligheten til å kutte utslipp. Kommunene har selv gitt uttrykk for at oppfølgingen av klimaarbeidet er svært avhengig av personalressurser, og at økonomi vanskeliggjør klimaarbeidet i svært stor grad.

Kommunene kan i dag få støtte til klimatiltak gjennom Klimasats-ordningen. En evaluering utført på oppdrag fra Miljødirektoratet viser at det er behov for å utvide ordningen ved å fjerne maksimal støttesats og redusere kravet til egenandel. I tillegg bør det settes av mer ressurser til å behandle søknader.

Når det gjelder kompetanse, benytter kommunene i dag ofte konsulenter i klimaarbeidet. Dette kan svekke eierskapet og gjøre det vanskeligere å spre kunnskap fra administrasjon til politikere og dermed få politisk tilslutning til realisering av planer. Det er derfor behov for økt kompetanse på klima og miljø i administrasjonen. Det kan oppnås ved å gi kommunene midler til å ansette flere klima- og miljørådgivere.

Gjør offentlige anskaffelser klimasmarte

Offentlige anskaffelser har et klimafotavtrykk på rundt 12 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, ifølge Asplan Viak. Hele 70 prosent av disse utslippene kan reduseres gjennom klimasmarte offentlige anskaffelser, ifølge DIFI og Miljødirektoratet. Forslagsstiller mener dette er en lavhengende frukt som bør følges målrettet gjennom tiltak.

Anskaffelsesforskriften åpner i dag for at det kan stilles miljøkrav ved anskaffelser der det er relevant. Dette bør gjøres til en forpliktelse slik at offentlige innkjøpere skal stille miljøkrav. Videre bør det presiseres hvilke krav som kan stilles ved at fornybar- eller nullutslippsløsninger skal velges der det er mulig.

Offentlige innkjøp er også et kraftig innovasjonsfremmende verktøy for å utvikle klimaløsninger. Det bør derfor settes av økte statlige midler til risikoavlasting ved slike innkjøp, samtidig som kompetansen hos innkjøpere, samt møteplasser mellom det offentlige og innovasjonsbedrifter, styrkes.

Innfør klimabelønning

Klima- og miljøavgifter skal ha til hensikt å kutte utslipp, ikke finansiere stat og kommuner. Samtidig vil det å belønne alle som innretter seg miljøvennlig, skape oppslutning om nødvendige klima- og miljøavgifter. Disse to hensynene kan kombineres ved at økte avgifter betales tilbake til folk. Forslagsstiller ønsker derfor både en nasjonal klimabelønning (også kalt karbonavgift til fordeling, KAF) for bensin og diesel, og for flyreiser, og lokale selvfinansierende varianter av klimabelønningsordninger i kommuner og fylkeskommuner. Klimabelønning skal ha differensiert utbytte for by og land der det er relevant – for eksempel som kompensasjon for at en i distriktene er avhengig av bilen, mens det i de store byene er tilfredsstillende kollektivtilbud og kortere avstander.

Forslagsstiller ønsker også en klimabelønningsordning for næringslivet. Inntektene fra CO₂-avgiften skal gå til klimafond og klimarådgivning til bedrifter.

Gjør cruisetrafikken utslippsfri

Cruiseskip er flytende hoteller der energibehovet for oppvarming og strøm er basert på fossil energi, gjerne tungolje eller diesel. Dette betyr betydelige klimagassutslipp og store utslipp av lokal luftforurensning. Flere undersøkelser tilsier at cruiseturisme er den mest forurensende formen for turisme. Cruiseskip er en betydelig kilde til forurensning lokalt og legger beslag på noen av de beste sjønære arealene i byene, mens de besøkende turistene legger lite igjen og gir lite lokal verdiskaping.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen opprette en nasjonal ekspert- og støtteenhet for klimabudsjettering i fylker og kommuner.

2. Stortinget ber regjeringen skjerpe det nasjonale klimamålet til 60 prosent kutt innen 2030 sammenlignet med 1990-nivå, og sørge for at kommunene må bidra ved å blant annet stille følgende krav til at kommunene må:
 - a. fra 2020 ha et eget klimabudsjett med konkrete tiltak og ansvarsfordeling som styringsdokument på lik linje med budsjett og økonomiplan.
 - b. vurdere klimakonsekvensene i alle relevante saker til politisk behandling.
 - c. utarbeide en klimastrategi for kommunens eierskap.
 - d. vurdere klimarisiko og -muligheter i styrende dokumenter for kommunens fondsplasseringer og andre investeringer.
 - e. fjerne alle fossile utslipp fra egen virksomhet innen 2025.
3. Stortinget ber regjeringen systematisk gå gjennom og endre statlig regelverk slik at det bidrar til å nå mål om utslippskutt lokalt og nasjonalt.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide kommunenes myndighet til å kutte utslipp. Blant annet må kommunene få hjemmel for å innføre lavutslippssoner av hensyn til klima, og kunne stille krav til energi- og materialbruk i områdereguleringer.
5. Stortinget ber regjeringen om å prioritere mer penger til klimakutt i kommunene blant annet ved å:
 - a. utvide Klimasatsordningen kraftig, fjerne maksimal støttesats og redusere kravet til egenandel.
 - b. gi kommunene midler til å ansette flere klima- og miljørådgivere.
 - c. belønne foregangskommuner med raske reduksjoner i klimautslipp.
 - d. vektlegge kommunenes ambisjon og potensial for klimakutt i fordelingen av inntekter og rammetilskudd mellom kommunene.
 - e. øke statens bidrag til kutt i store kommunale punktutslipp, som f.eks. CO₂-rensing av avfallsforbrenning
6. Stortinget ber regjeringen gjøre offentlige innkjøp klimasmarte blant annet ved å:
 - a. endre anskaffelsesforskriften som i dag sier at det kan stilles miljøkrav ved anskaffelser, til at offentlige innkjøp skal stille miljøkrav.
 - b. endre anskaffelsesforskriften til å pålegge foretak som vil prekvalifisere seg i offentlige anbudskonkurranser, å ha dokumenterte tilfredsstillende miljøforpliktelser, for eksempel via Miljøfyrtårn-sertifisering.
 - c. lage en nasjonal anskaffelsesstrategi etter modell av Oslo kommune, som fastsetter når fornybar- eller nullutslippsløsninger skal velges i offentlige innkjøp.
 - d. subsidiere merkostnader ved kommunale innkjøp som er mer klima-, ressurs- og miljøsmarte enn billigere alternativer.
7. Stortinget ber regjeringen om å tilrettelegge for en planmessig avvikling av fossilbasert cruisetrafikk til fordel for cruisetrafikk basert på fornybare energikilder, med følgende mål:
 - a. den fossilbaserte cruisetrafikken i Norge må avvikles innen 2025.
 - b. norske havner skal stille krav om landstrøm for alle anløp innen 2024.
8. Stortinget ber regjeringen tilrettelegge og stimulere til lokal grønn energiproduksjon og -sparing blant annet ved å:
 - a. gi kommunen en rolle som initiativtaker og rådgiver til utslippskutt, ikke bare for egen virksomhet, men for kommunens innbyggere og næringsliv.
 - b. styrke Enovas muligheter til å stimulere lokalprodusert energi gjennom økte tilskudd til solenergi med mer, begrenset oppad til 50 prosent av anleggets kostnader.
 - c. gi energiselskapene mottaksplicht for lokalprodusert strøm, til en framforhandlet rettferdig pris.
 - d. gjøre det lettere for kommuner, fylker og større bedrifter å få konsesjon til produksjon av solenergi som de kan bruke selv eller selge.
 - e. tilby gunstig finansiering for de tiltak som Enova gir støtte til, f.eks. etterisolasjon, varmestyring, varmepumpe og solfanger. Dette skal dekke kostnadene ut over det som Enova gir støtte til, og gi flere råd og incentiv til boligoppgradering som gir lavere klimautslipp.
9. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en nasjonal klimabelønning (også kalt karbonavgift til fordeling, KAF) for bensin og diesel og flyreiser for å øke oppslutningen om en ambisiøs klimapolitikk, ved å belønne alle som innretter seg miljøvennlig, ved at økte avgifter betales tilbake til folk.
10. Stortinget ber regjeringen utrede og stimulere til lokale selvfinansierende varianter av klimabelønningsordninger i kommuner og fylkeskommuner for å øke oppslutningen om en ambisiøs klimapolitikk.

11. Stortinget ber regjeringen utrede og foreslå en klimabelønningsordning for næringslivet. Inntektene fra CO₂-avgiften skal gå til klimafond og klimarådgivning til bedrifter.
12. Stortinget ber regjeringen sikre at statistikk over kommunale klimautslipp publiseres årlig, og senest et halvt år etter avsluttet år.

20. juni 2019

Une Bastholm